

2017-076

Archeologienota Aartselaar Solhofdreef

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Kris VAN QUAETHEM

15-6-2017

Titel: Archeologienota Aartselaar Solhofdreef

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2017D391

Intern projectnummer: 2017.076

Locatiegegevens: Aartselaar Solhofdreef

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 151919 en Y: 202748; X: 151981 en Y: 202692

Kadastergegevens: Aartselaar, afdeling 1, sectie C, perceel 389A (partim) (zie figuur 4)

Topografische kaart: zie figuur 2 en 3

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Peter Van Pelt (contactpersoon initiatiefnemer), Kris Van Quaethem (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 15/06/2017

© Acke & Bracke bvba, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	11
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	15
2.4. HISTORISCHE SITUERING	17
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	24
3. SYNTHESE	26
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	26
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	27
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	27
4. SAMENVATTING	29
5. BIBLIOGRAFIE	31
6. BIJLAGES	32

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Aartselaar Solhofdreef, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site in een landelijke context, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein bevindt zich ten zuidwesten van de Solhofdreef te Aartselaar (provincie Antwerpen) en is in gebruik als landbouwgrond. Van het betrokken perceel, dat in totaal zo'n 1,12ha groot is, wordt enkel het deel grenzend aan de Solhofdreef verkaveld. Dit deel, dat uiteenvalt in 2 deelzones, heeft een gezamenlijke oppervlakte van 2121m². In het noordwesten grenst de noordwestelijke deelzone aan een bestaande woning met tuin, in het zuidoosten wordt de zuidoostelijke deelzone begrensd door een gracht. De overige begrenzing wordt gevormd door de Solhofdreef aan de noordoostelijke zijde, en door het betrokken landbouwperceel aan de overige zijden.

Figuur 1: Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

Aan de straatzijde van het perceel worden drie woonkavels ingepland, omschreven als lot 1, 2 en 3. Het ontwerpplan is te vinden in bijlage achteraan het verslag van resultaten. De loten hebben een respectievelijke oppervlakte van 762m², 679m² en 680m². Lot 1 en 2 sluiten aan op elkaar en vormen de zuidoostelijke deelzone, lot 3 vormt de noordwestelijke deelzone. Tussen loten 2 en 3 ligt een open ruimte van 18,53m breed, en ten zuidoosten van lot 1 een open strook van 4,5m breed, die beiden geen deel uitmaken van de verkaveling en dus niet worden ontwikkeld.

De totale oppervlakte van de verkaveling betreft 2121m², opgesplitst in 1441m² voor de zuidoostelijke deelzone en 680m² voor de noordwestelijke deelzone. Het achterliggende deel van het perceel, ten zuidwesten van loten 1, 2 en 3, blijft in gebruik als landbouwgrond en maakt geen deel uit van de verkaveling. De rooilijn van de woningen bevindt zich op 6m van de straatzijde. In de voortuinzone wordt geen bebouwing voorzien, hier worden de nutsvoorzieningen tussen de woningen en de straat aangelegd. De ruimte achter en naast de woningen wordt ingericht als tuin. De maximale oppervlakte van elke woning is 201,15m².

Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: voorafgaande grondwerken voor het bouwrijp maken van de grond, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen, werfverkeer en het inrichten van de tuinzones is nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

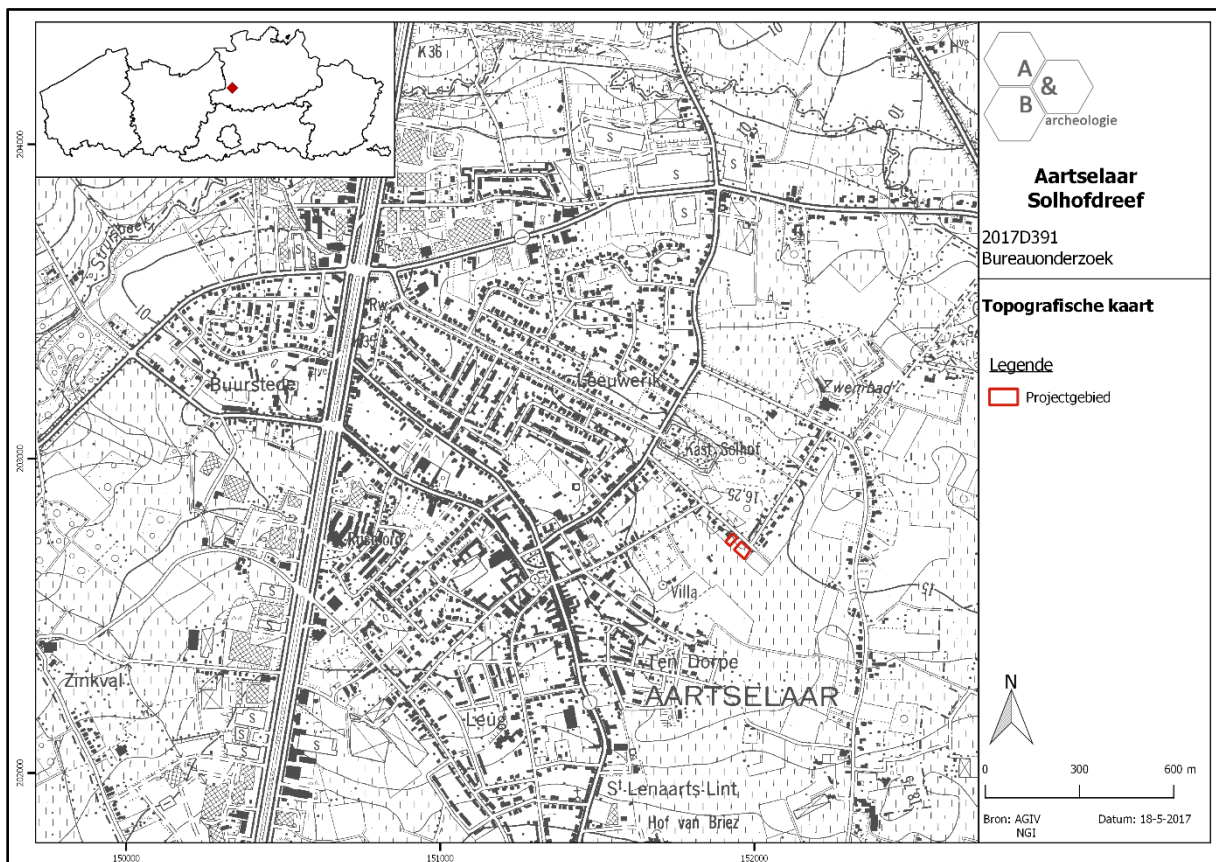
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

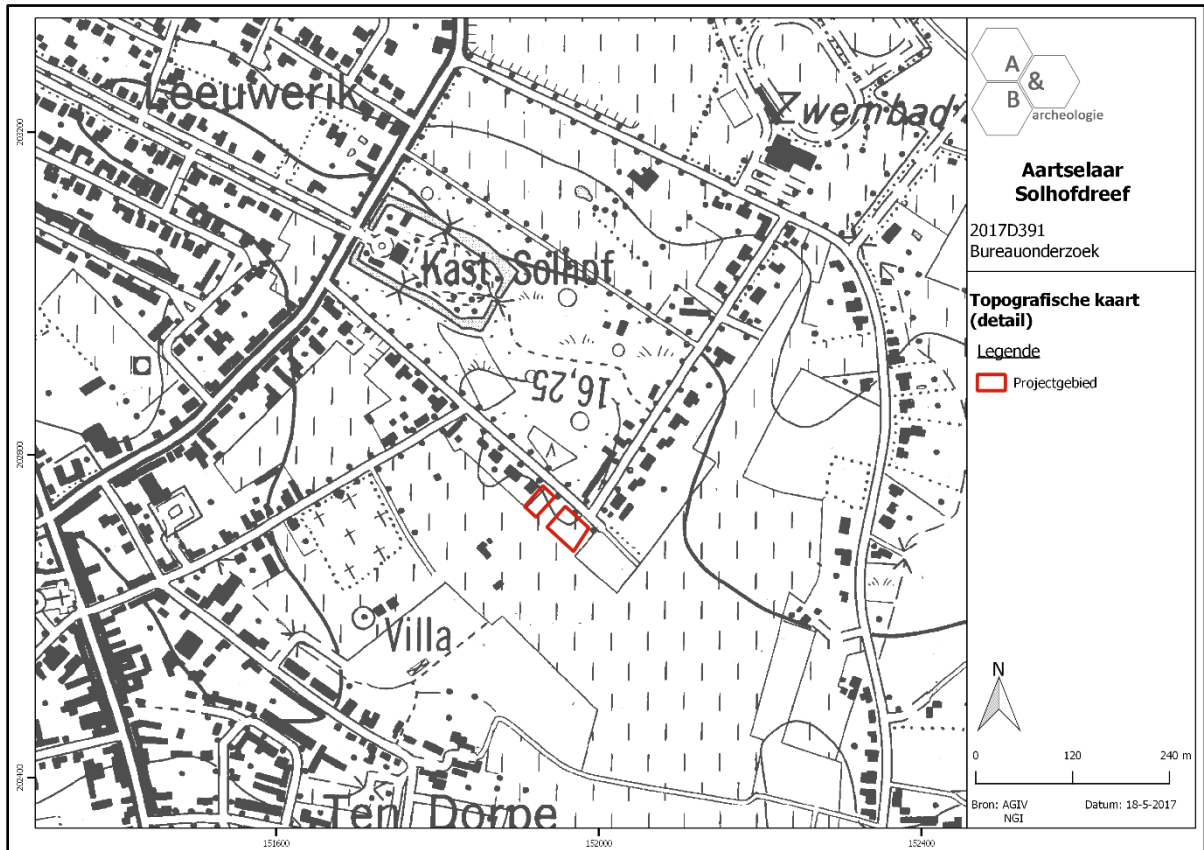
Het projectgebied bevindt zich in de gemeente Aartselaar, in de provincie Antwerpen. De gemeente wordt omgeven door Antwerpen en Edegem in het noorden, Kontich in het oosten, Rumst en Niel in het zuiden en Schelle en Hemiksem in het westen. Aartselaar wordt van noord naar zuid doorsneden door de autoweg A12 (Antwerpen-Boom-Brussel) en is een verstedelijkte zuidelijke randgemeente van Antwerpen.

Het plangebied is gelegen ten oosten van het centrum van de gemeente, en bevindt zich in een omgeving die nog enigszins bespaard is gebleven van dichte bebouwing. De Solhofdreef is een L-vormige straat die de Baron van Ertbornstraat verbindt met de Kleistraat, en vormt de zuidwestelijke en zuidoostelijke begrenzing van het domein van het kasteel Solhof. De zuidwestelijke zijde van de Solhofdreef is bebouwd met recente villa's.

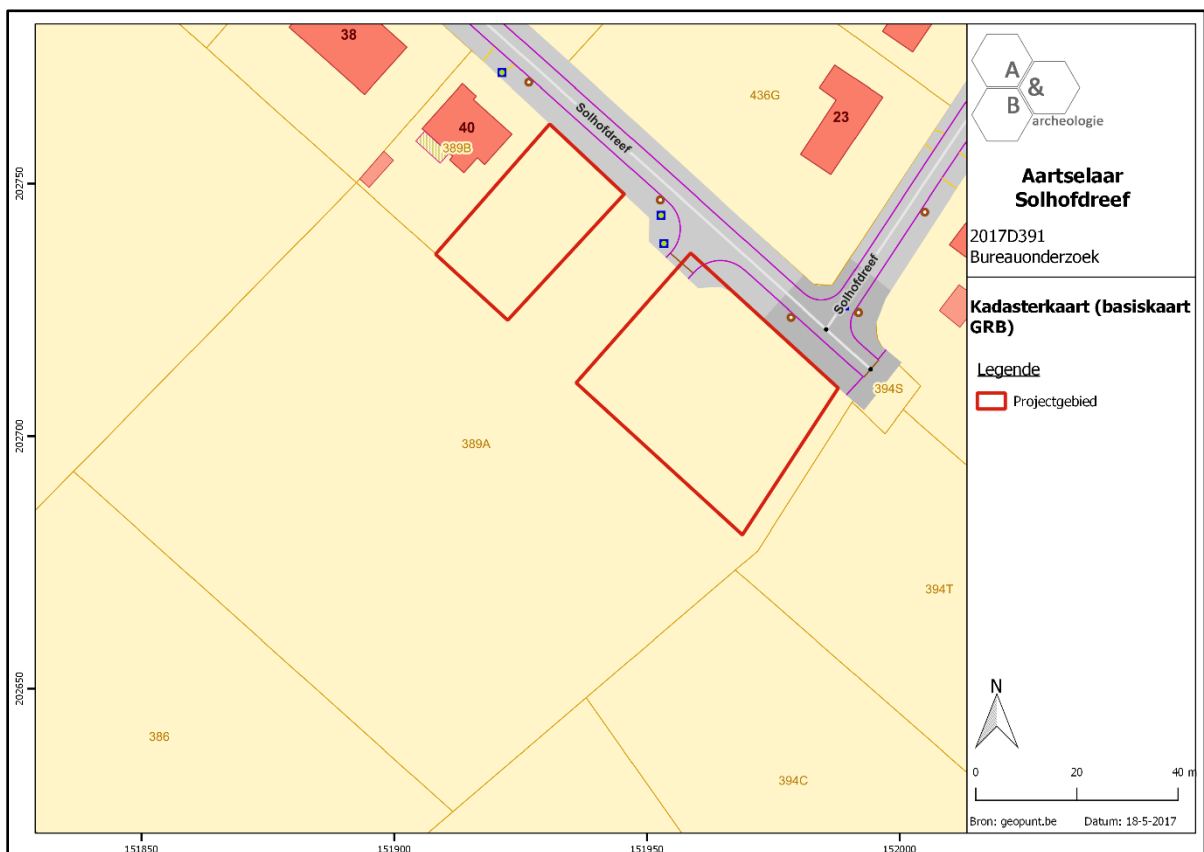
Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het gebied grotendeels aangeduid als 'Akkerbouw', een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Dit komt overeen met het huidige gebruik.

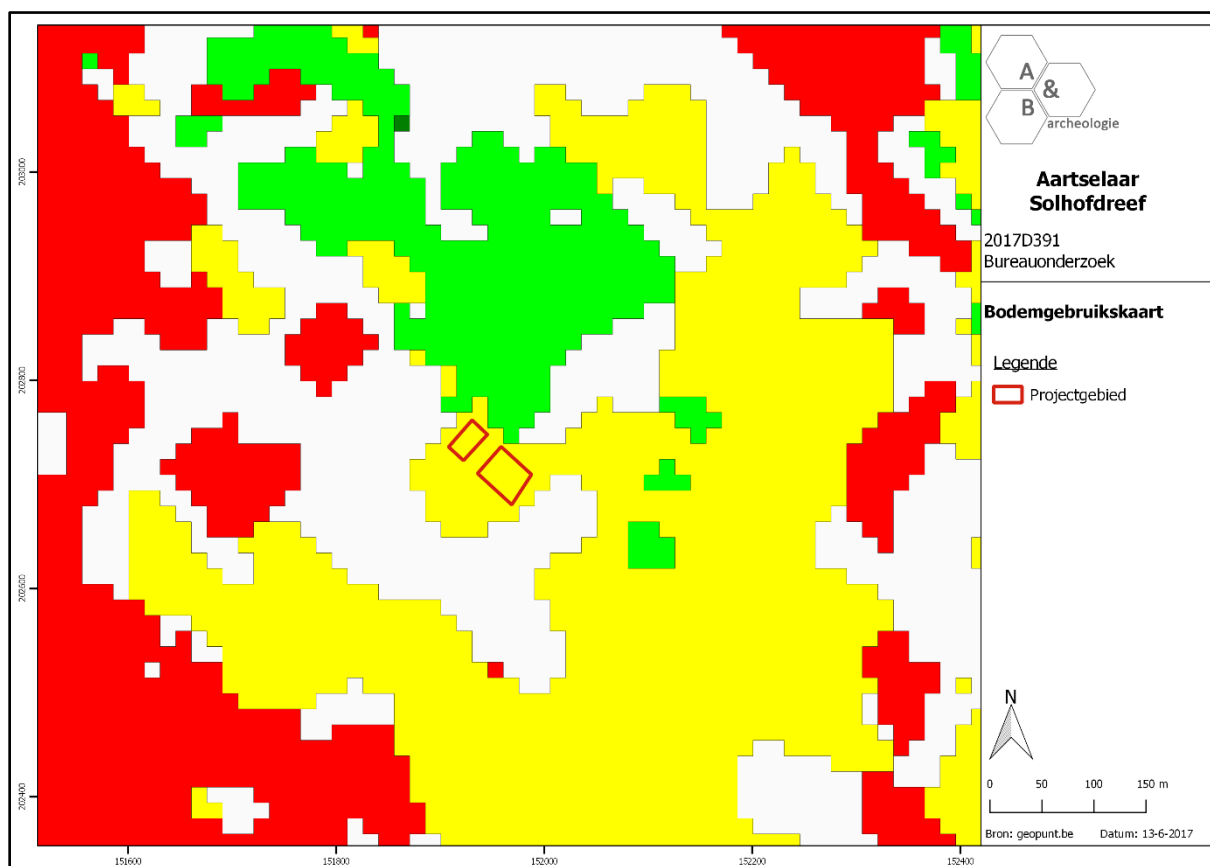
Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 3 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 4 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

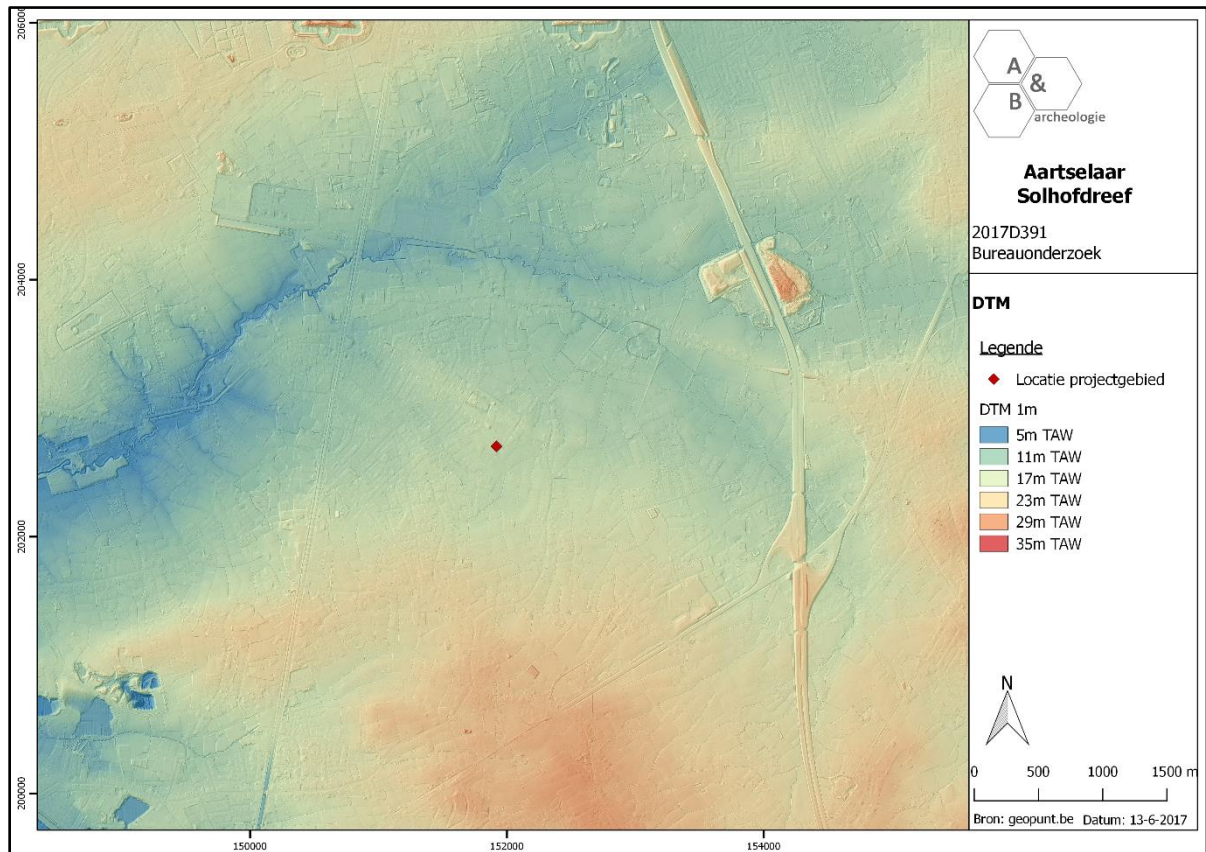
Figuur 5 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

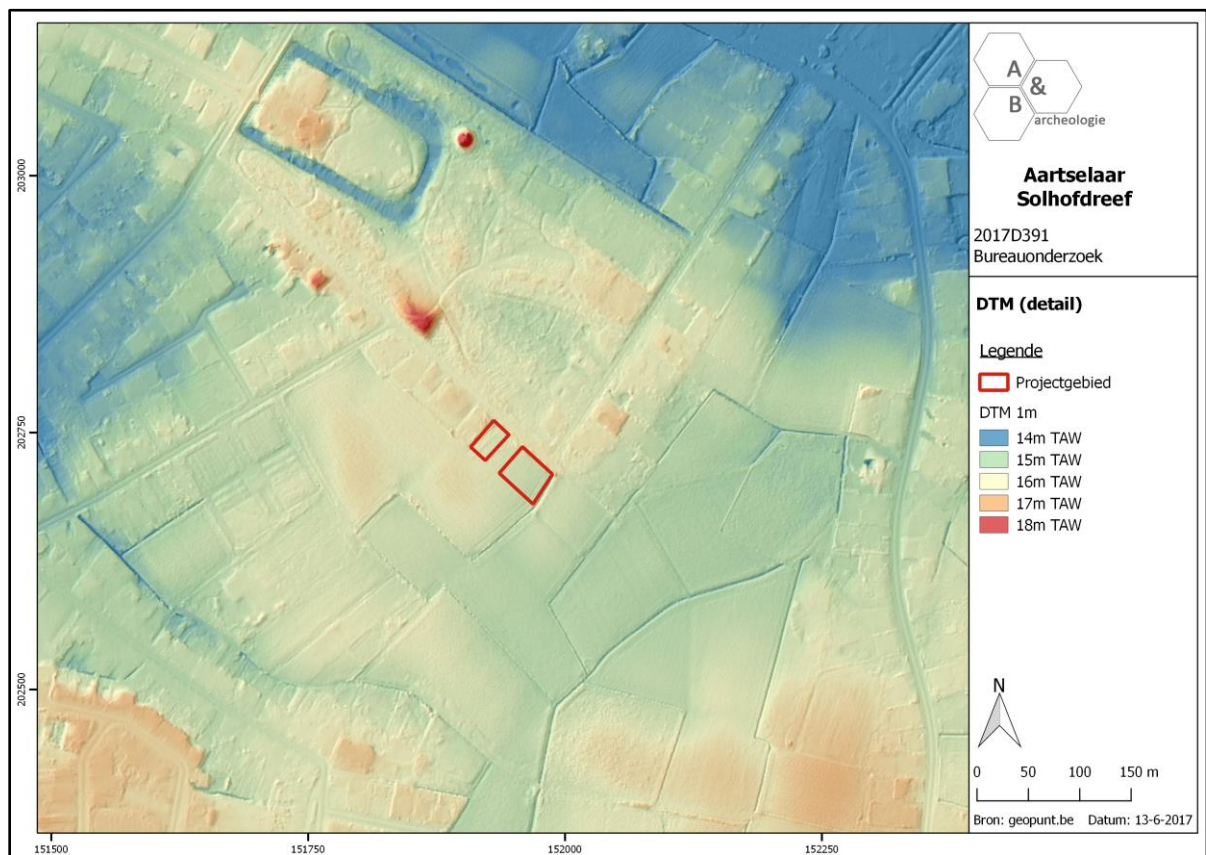
Aartselaar is gelegen op de cuesta van Boom en maakt deel uit van de lichte zandleemstreek. Deze cuesta wordt gekenmerkt door zachtere noordelijke hellingen en steilere zuidelijke hellingen. Ten zuiden van Aartselaar, te Reet, bevindt zich het hoogste punt van de cuesta op ca. +31m TAW. Ten noorden van gemeente bevindt zich de Grote Struisbeek, een beek die zich in deze cuesta heeft ingesneden en uitmondt in de Schelde in het westen.

Het plangebied bevindt zich zo'n 1km ten zuidwesten van de Grote Struisbeek, buiten de invloedssfeer van deze waterloop en net op de aanzet van de cuestahelling. Meer in de buurt, zo'n 400m ten oosten van de site, bevindt zich de Kleibeek, die verder noordwaarts uitmondt in de Pannebosbeek, die op zijn beurt uitmondt in de Grote Struisbeek. Het plangebied kent een licht dalend verloop van noord naar zuid (ongeveer +16,0 naar +15,4m TAW), en bevindt zich op een lichte verhevenheid tussen lageregelegen gronden.

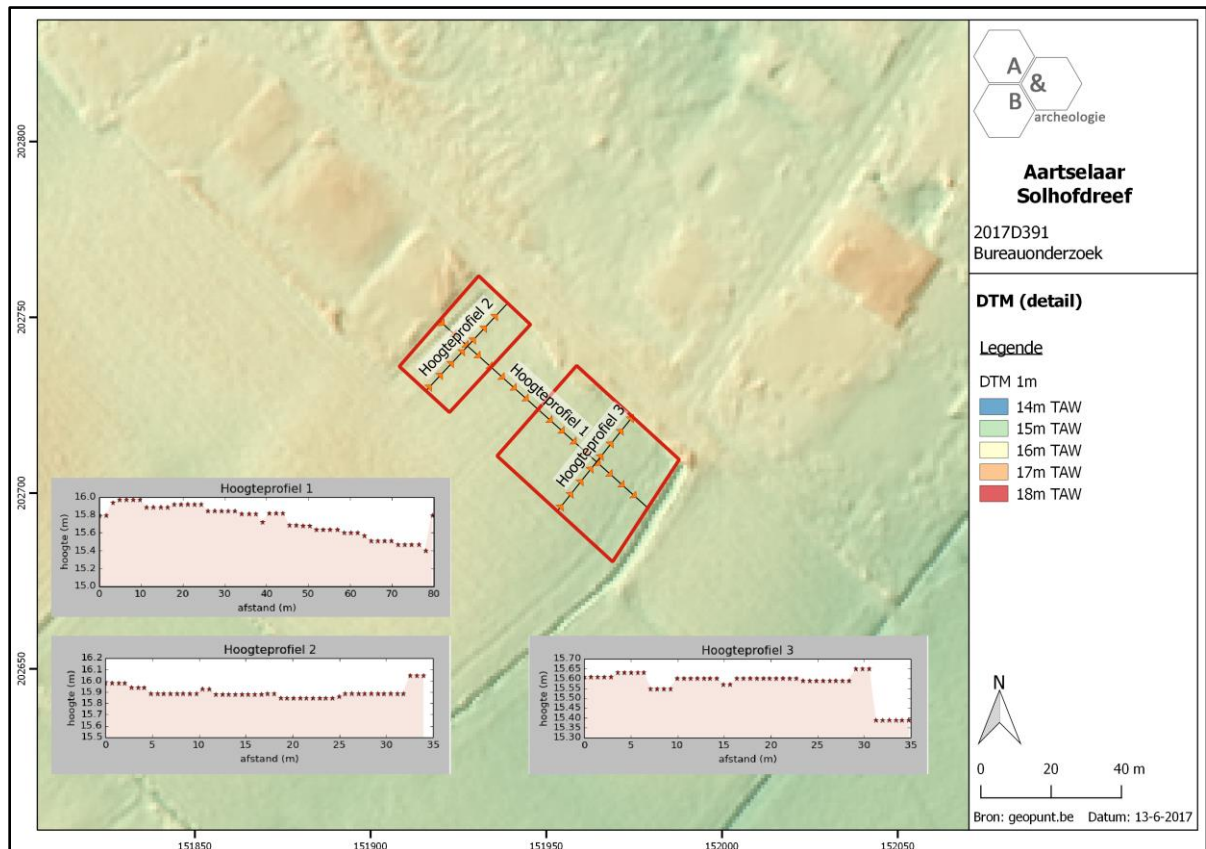
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied groen ingekleurd, wat wijst op een verwaarloosbare erosiegraad. De potentiële bodemerosiekaart houdt onder andere rekening met de hellingsgraad en lokale topografie van het gebied.

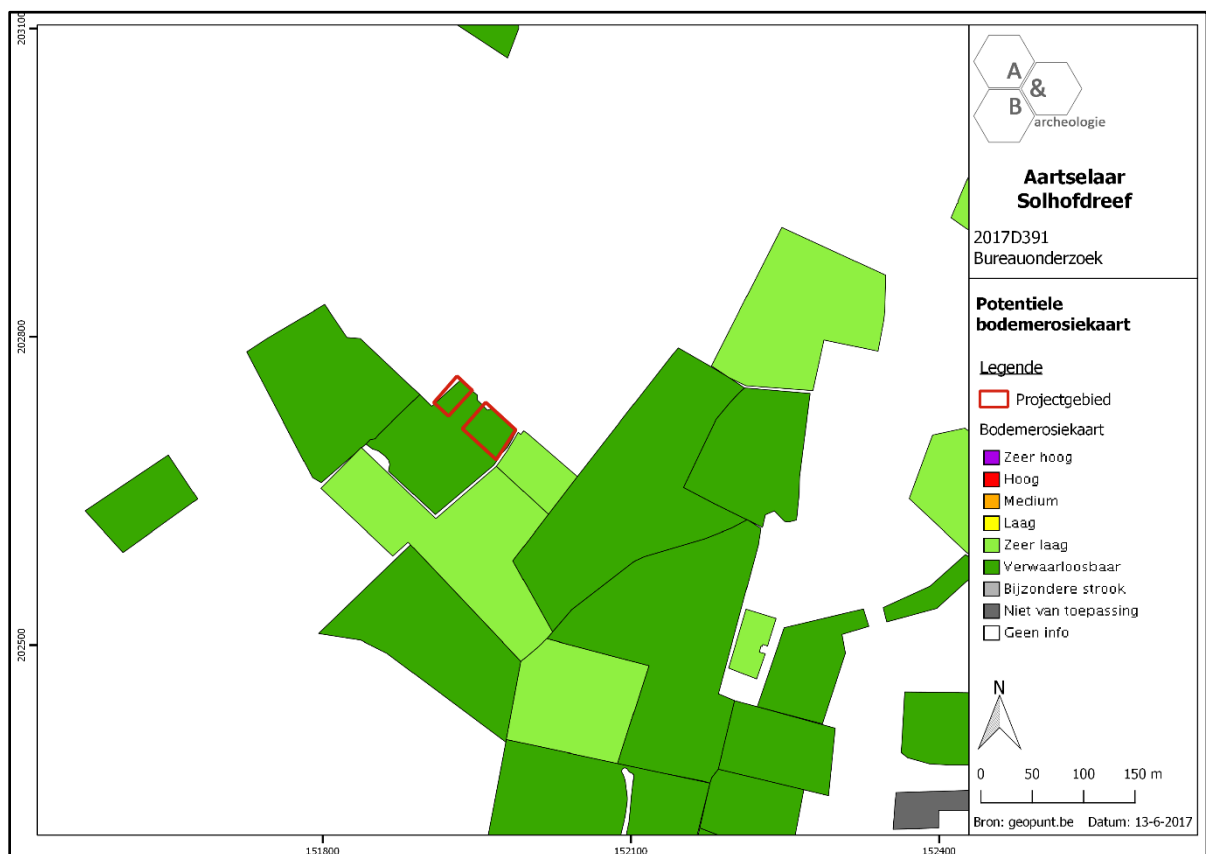
Figuur 6 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail en met aanduiding van 3 hoogteprofielen (bron: geopunt.be).

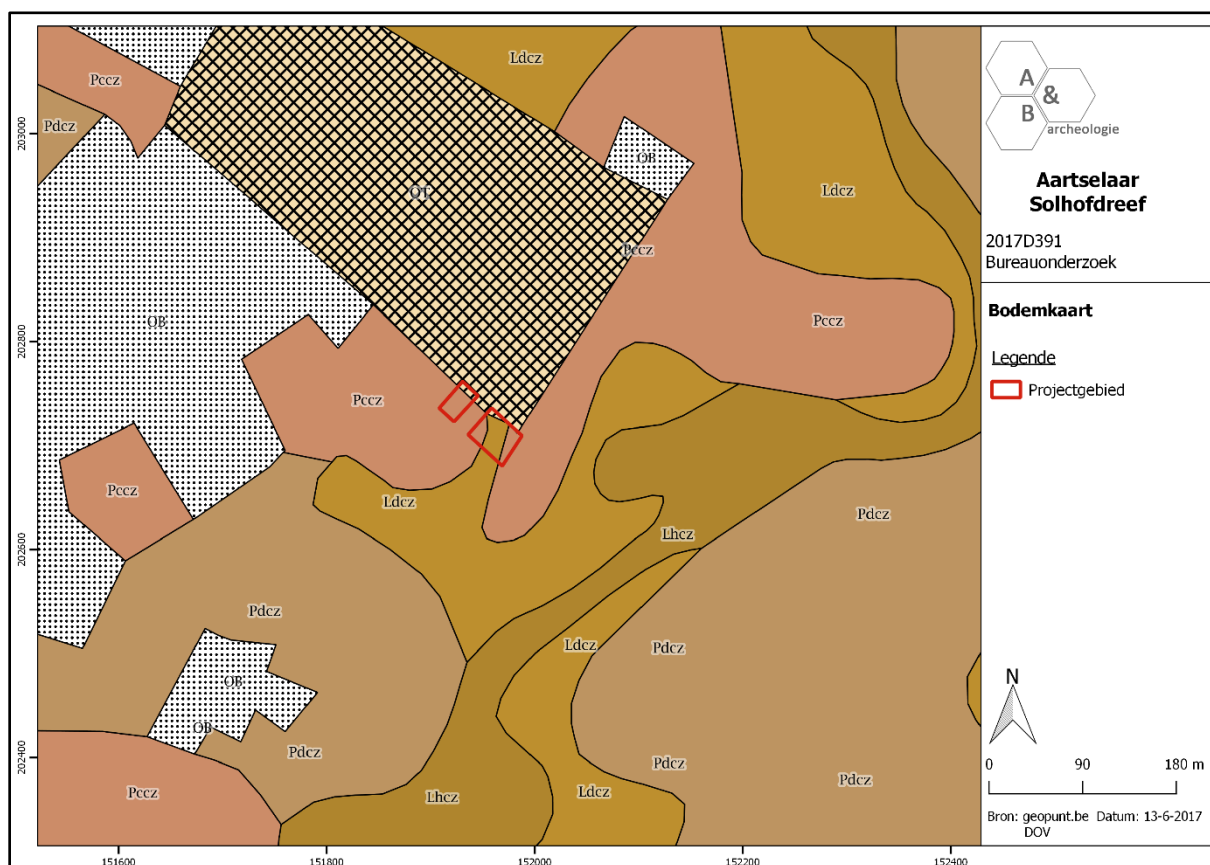

Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Er worden 3 bodemtypes weergegeven op de bodemkaart:

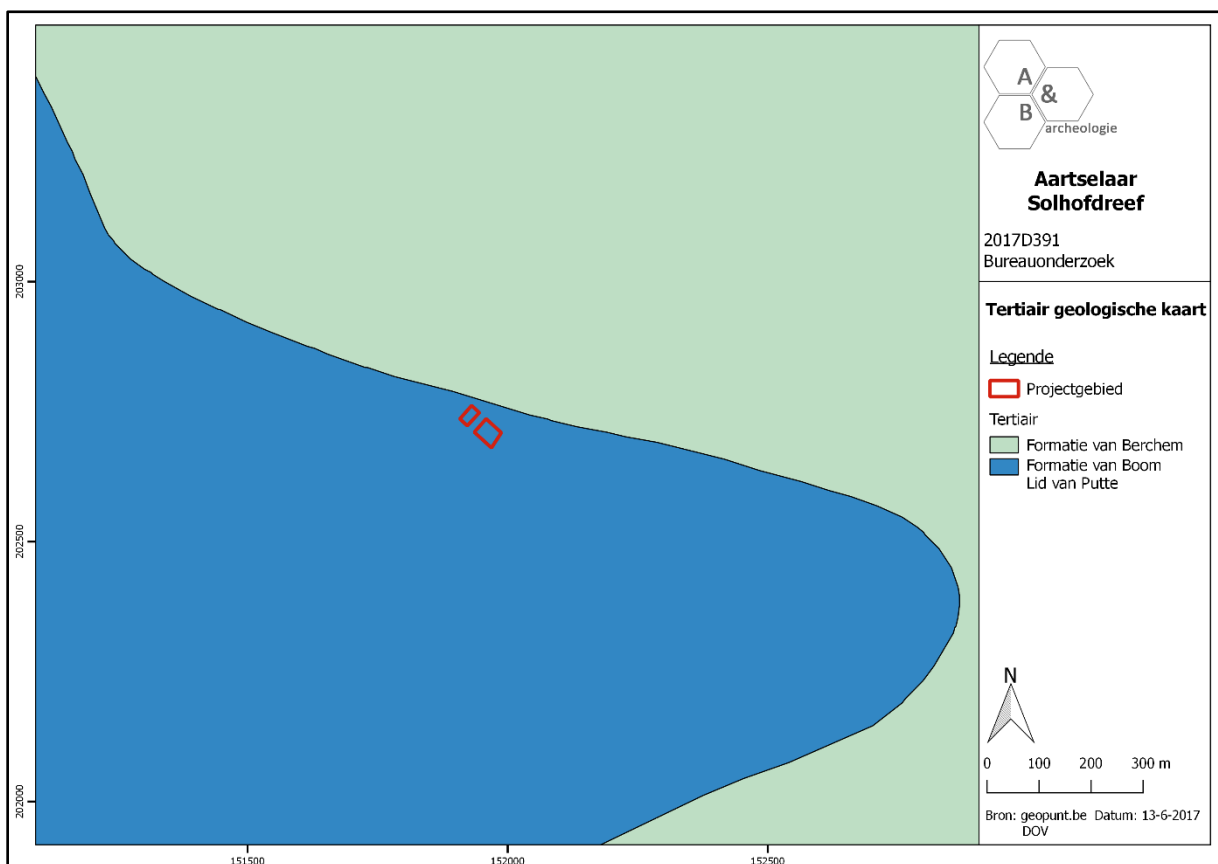
- OT-gronden in het noorden: dit zijn kunstmatige, sterk vergraven gronden. Eigenlijk wordt hiermee het domein van het Solhofkasteel bedoeld, dat zich ten noorden van het plangebied bevindt. OT-gronden komen niet voor op het plangebied.
- Pccz-gronden in de noordwestelijke deelzone en gedeeltelijk in de zuidoostelijke deelzone: dit zijn matig droge, lichte zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De humeuze bovengrond van deze bodems is 25-30 cm dik en grijsbruin. De roestverschijnselen beginnen in de textuur B tussen 60 en 90 cm diepte. Deze bodems genieten een gunstige waterhuishouding.
- Ldcz-gronden centraal in de in de zuidoostelijke deelzone: dit zijn matig natte zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De waterhuishouding van deze groep matig gleyige zandleemgronden heeft enige beperkingen; ze zijn te nat in de winter en blijven lang fris in de lente. Een onderliggend zandig substraat oefent een zekere drainerende werking uit.

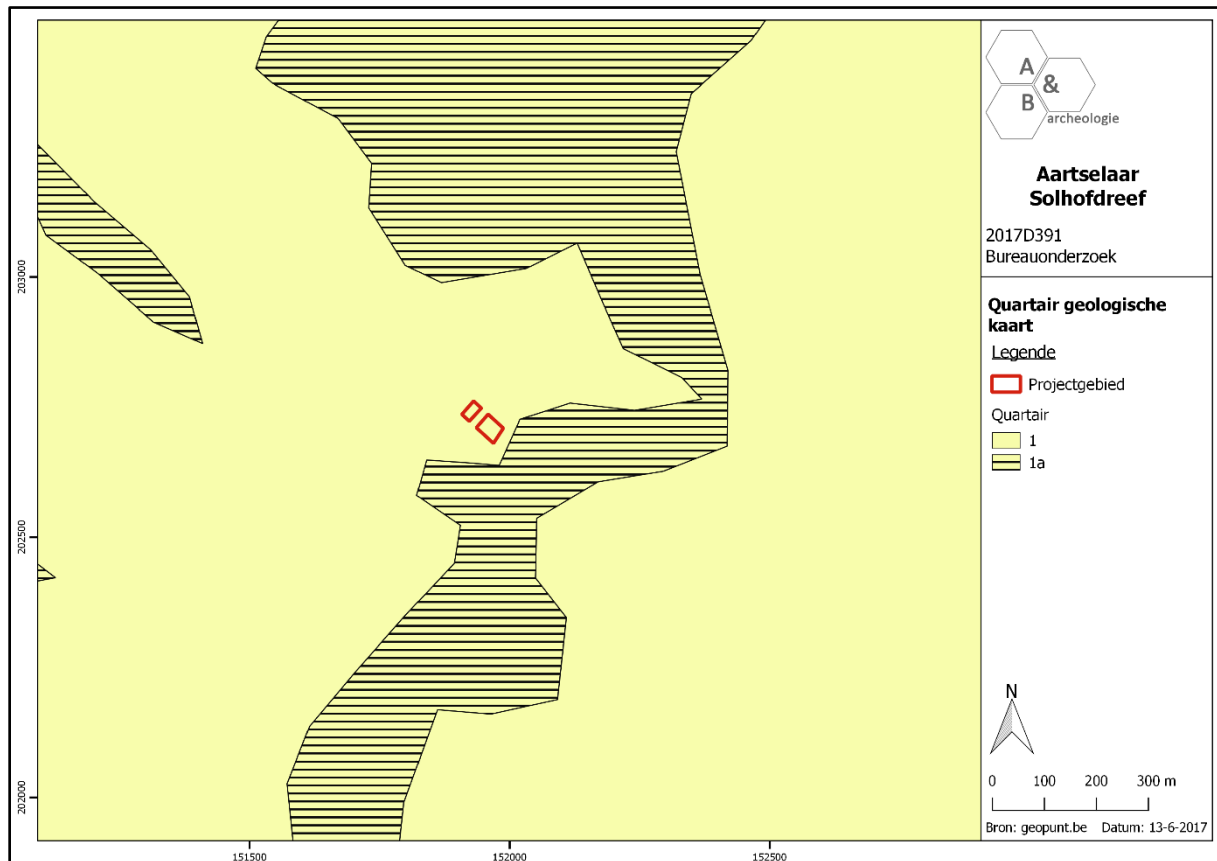
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

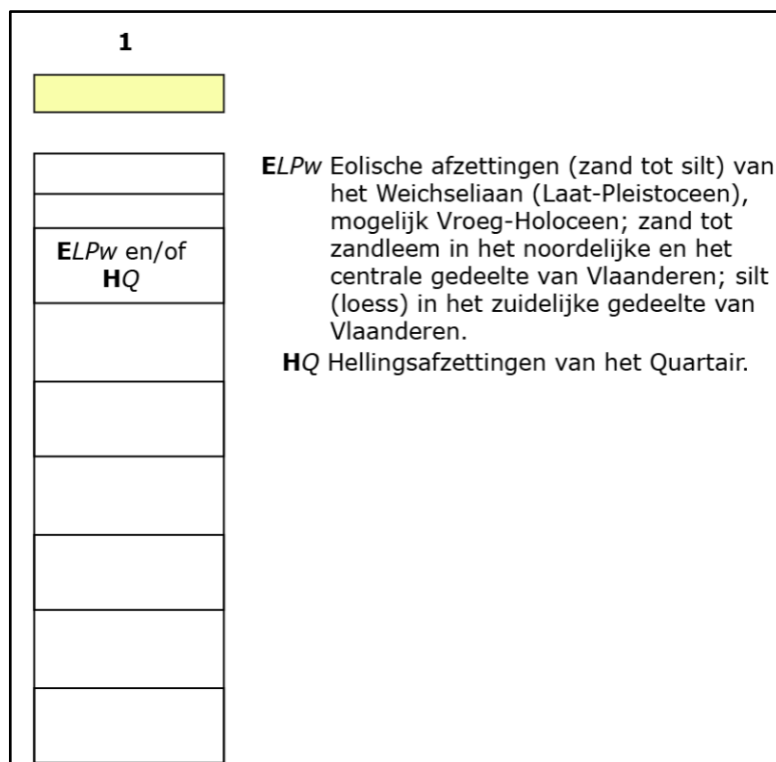
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Boom, meer bepaald het Lid van Putte. Het betreft een zwartgrijze klei, silthoudend en met veel organisch materiaal. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 1, omschreven als volgt: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

De Vliet/Grote Struisbeek vormde vermoedelijk eertijds de zuidoostelijke grens tussen West-Friezen en Franken. Aartselaar kan dan verklaard worden als een laar (open plaats in een bos) nabij de grens. De tot het kasteel Cleydaal bevaarbare Vliet liep door een sterk beboste streek waarin nog tot de 19de eeuw steenbakkerijen aanwezig waren.

De vermoedelijk oudste vermelding dateert van 1249 als 'Serlaer', in 1307 is er sprake van 'Aertselaar'. Aartselaar zou volgens P.J. Goetschalckx reeds ontstaan zijn tussen 858 en 900 (als gehucht van Kontich), en het ressorteerde onder Kontich op kerkelijk en wereldlijk gebied. In 889 werden de tienden door de bisschop van Luik geschonken aan de abdij van Lobbes. De parochie afgebakend door de abt van Lobbes en de pastoor van Kontich werd opgericht in 1309 na afscheiding van Kontich. De toen bepaalde grens van de parochie komt nagenoeg overeen met de tegenwoordige gemeentegrens. Met een tussenperiode van 1559 tot 1720 (bij de heer van Cantecroy) was het patronaatsrecht in handen van de abdij van Lobbes. De parochie hoorde achtereenvolgens tot bisdom Kamerijk, Antwerpen (1559), Mechelen (1802) en Antwerpen (1961). Slechts in 1558 kreeg Aartselaar een eigen schepenvank en werd aldus een zelfstandige gemeente. De heerlijkheid Aartselaar vormde een leen van Brabant en kwam achtereenvolgens in bezit van verschillende families. In 1572 werd het aangekocht door Antoon Perrenot, kardinaal de Granvelle, en maakte de heerlijkheid deel uit van het graafschap Cantecroy. In circa 1615 keerde het terug bij het vorstelijk domein en in 1626 nam Pieter Hellemans het in pand. Meestal waren de heren van Aartselaar ook heren van Cleydaal. Andere leen- en laathoven op het grondgebied Aartselaar waren onder meer Heysselaer of Yckele met zetel op Solhof; Buerstede; Vaerlaereycke met cijnshof.

In de 18de eeuw werd reeds de steenweg van Boom naar Antwerpen aangelegd dwars doorheen Aartselaar. In begin 19de eeuw was de bebouwing geconcentreerd rondom Laar en Kapellestraat. Verder kwam een verspreide bebouwing met hoeven voor aan de voornaamste wegen, alsook enkele kastelen. Twee gehuchten werden vermeld, namelijk Koekoek in het zuiden en Biest in het zuidwesten aan de Boomsesteenweg en bij de Zinkvalstraat. Het driehoekig dorpsplein, zogenaamd Laar, bevindt zich ongeveer centraal in het oostelijke gedeelte van de gemeente. Rond dit plein en de vandaar vertrekkende voornaamste wegen concentreerde zich, in een kleine kring rondom het centrum, de eigenlijke dorpsbebouwing van burger- en arbeiderswoningen vanaf het eerste kwart van de 20ste eeuw.

De Solhofdreef ontleent zijn naam aan het kasteel Solhof, waarvan het domein zich ten noorden van deze straat bevindt. Het kasteel werd voor het eerst vermeld in de 15de eeuw en is ook terug te vinden op de kabinetskaart van de Ferraris (1771-1777). Het oorspronkelijke hof van plaisantie werd in de 19de eeuw vervangen door een neoclassicistisch kasteel binnen een rechthoekige omgrachting. Dit bouwwerk werd echter in de loop van de jaren 1990 afgebroken en licht gewijzigd heropgebouwd als hotel. De bijhorende landschapstuin onderging aanpassingen, doch de basisstructuur bleef bewaard, net als de ijskelder, de omgrachting en enkele bruggetjes. Het koetshuis, de conciërge-woning en de stallen, allen uit de 19de eeuw, bleven eveneens gespaard van afbraak. Het

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Aartselaar* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120671> (geraadpleegd op 14 juni 2017).

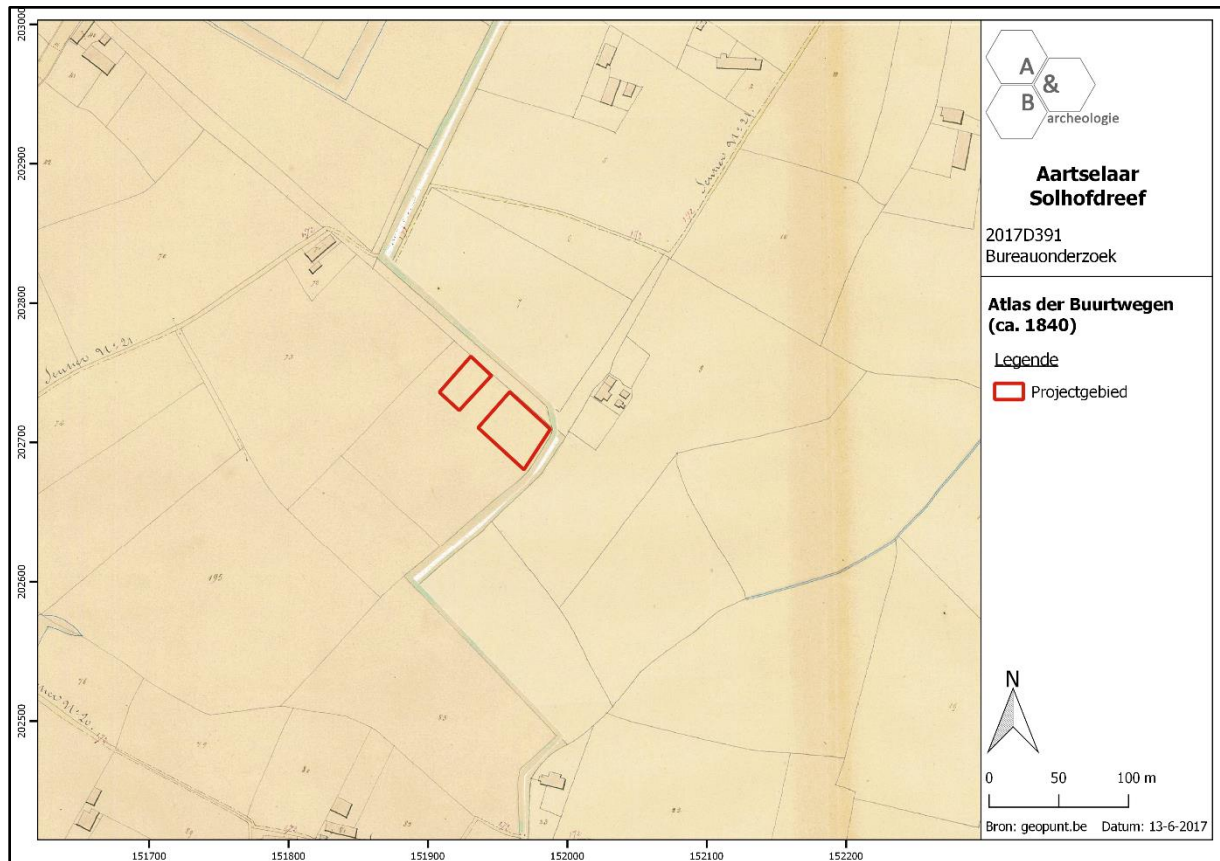
Solhofdomein is samen met de domeinen Groeningenhof, Lillaarschans en omgeving vastgesteld als landschapsatlasrelict. Dit landschap strekt zich ten oosten van het plangebied uit en is een typisch voorbeeld van kleine kasteeldomeinen binnen een landelijke omgeving in het Land van Kontich-Ranst. Door het dichtslibben van de landelijke omgeving in die streek wordt die historisch landschappelijk gegevens steeds zeldzamer. De meeste structuren die op de kabinetskaart van de Ferraris te zien zijn, zijn nog steeds aanwezig, namelijk de wegenstructuren (dreven) en oude gebouwen.⁷

Op de beschikbare cartografische bronnen, vanaf eind 18de eeuw tot heden, wordt het plangebied steeds weergegeven als akkerland grenzend aan de Solhofdreef. Ten noordwesten kan het kasteeldomein waargenomen worden. Vanaf de Ferrariskaart en ook op de latere kaarten komen enkele woningen voor langsheen de Solhofdreef, echter nooit ter hoogte van het plangebied. Het huidige kadastrummer (perceel 389) is reeds aangeduid op de Popkaart. De evolutie van het kasteeldomein kan goed afgelezen worden op het kaartmateriaal. De bewoning langsheen de Solhofdreef is duidelijk toegenomen vanaf de luchtfoto van 1971.

Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied. De projectie is echter niet nauwkeurig, het plangebied moet ten zuiden van de reeds weergegeven Solhofdreef gesitueerd worden (bron: geopunt.be).

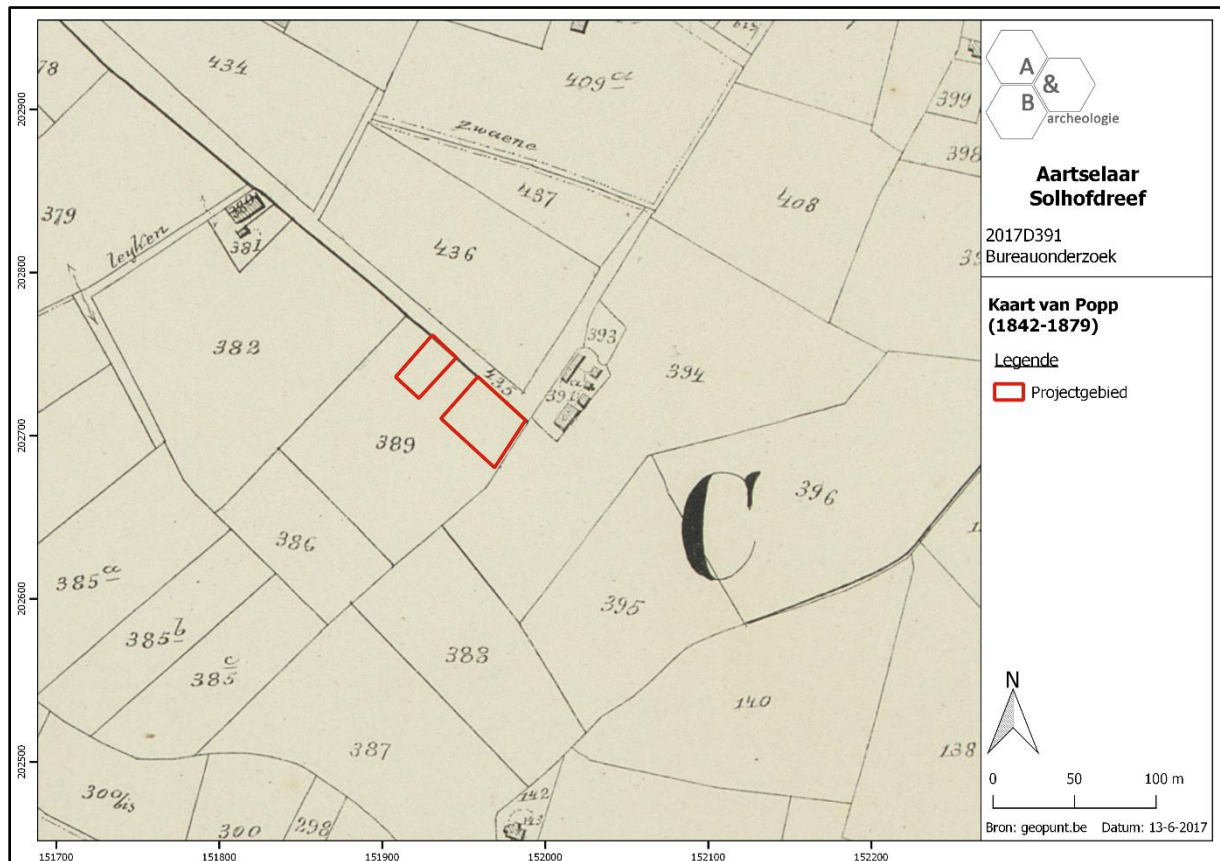
⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Domeinen Groeningenhof, Solhof en Lillaarschans met omgeving* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135366> (geraadpleegd op 14 juni 2017).

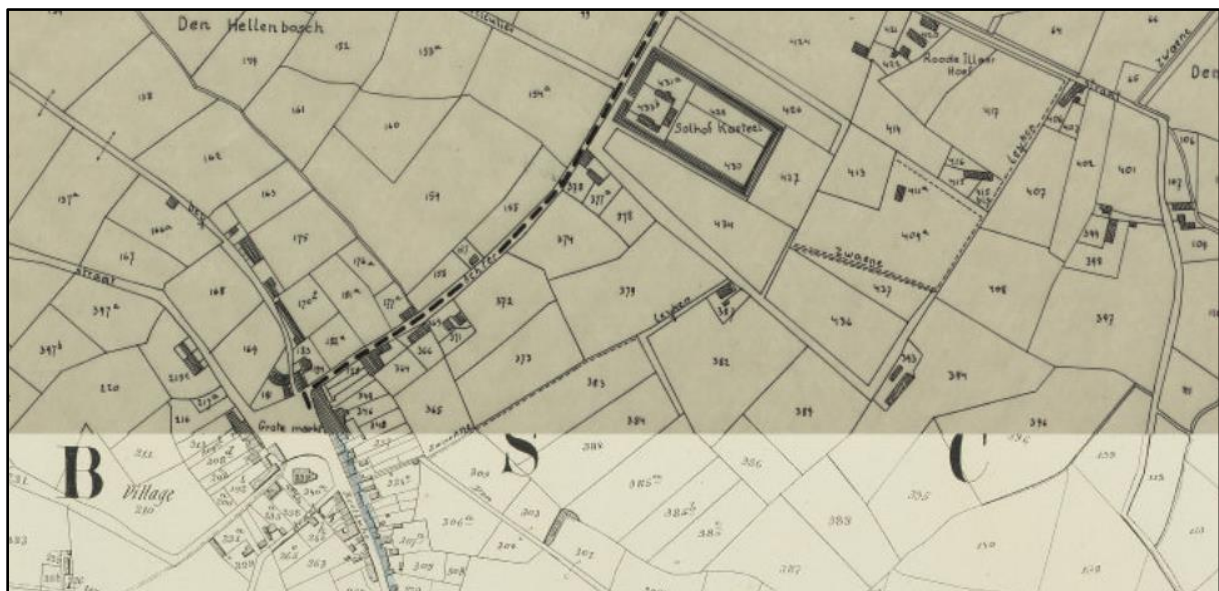
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

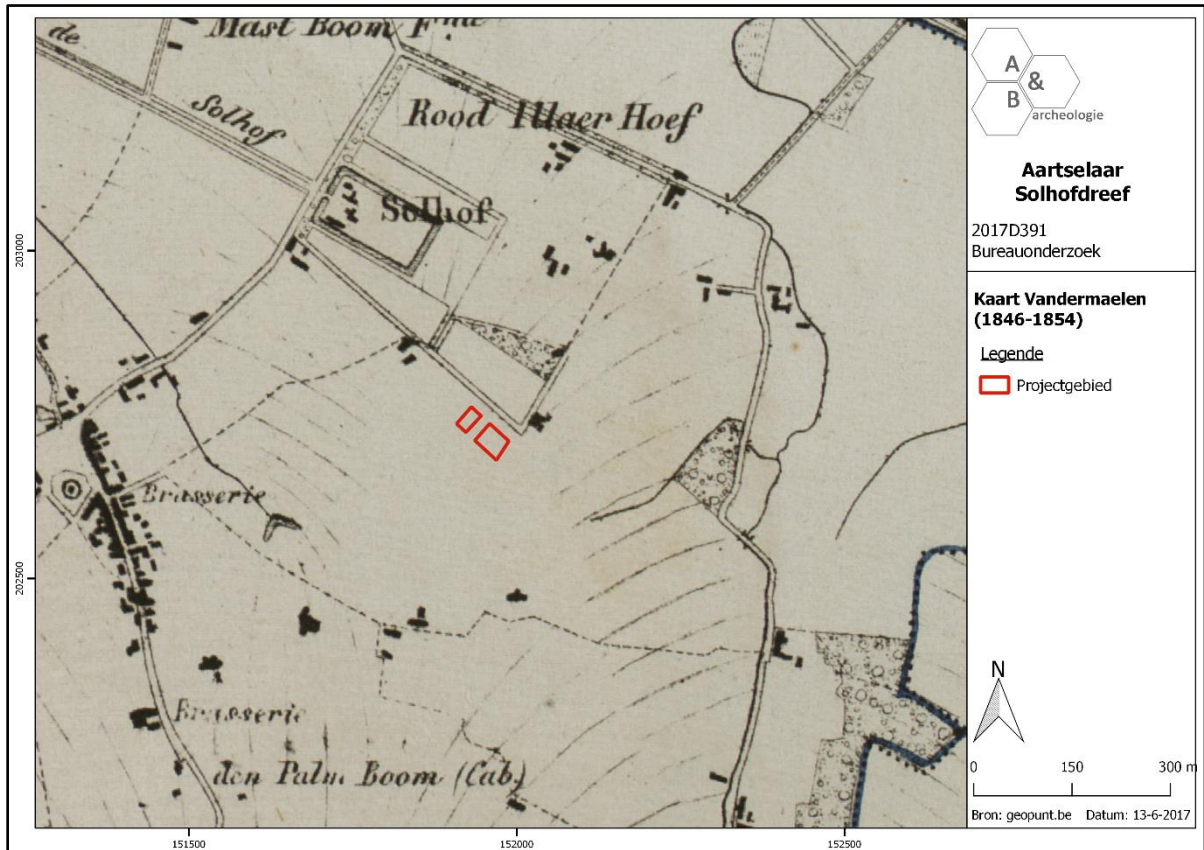
Figuur 16 Bredere uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be), met het Solhofkasteel ten noordoosten van de dorpskern.

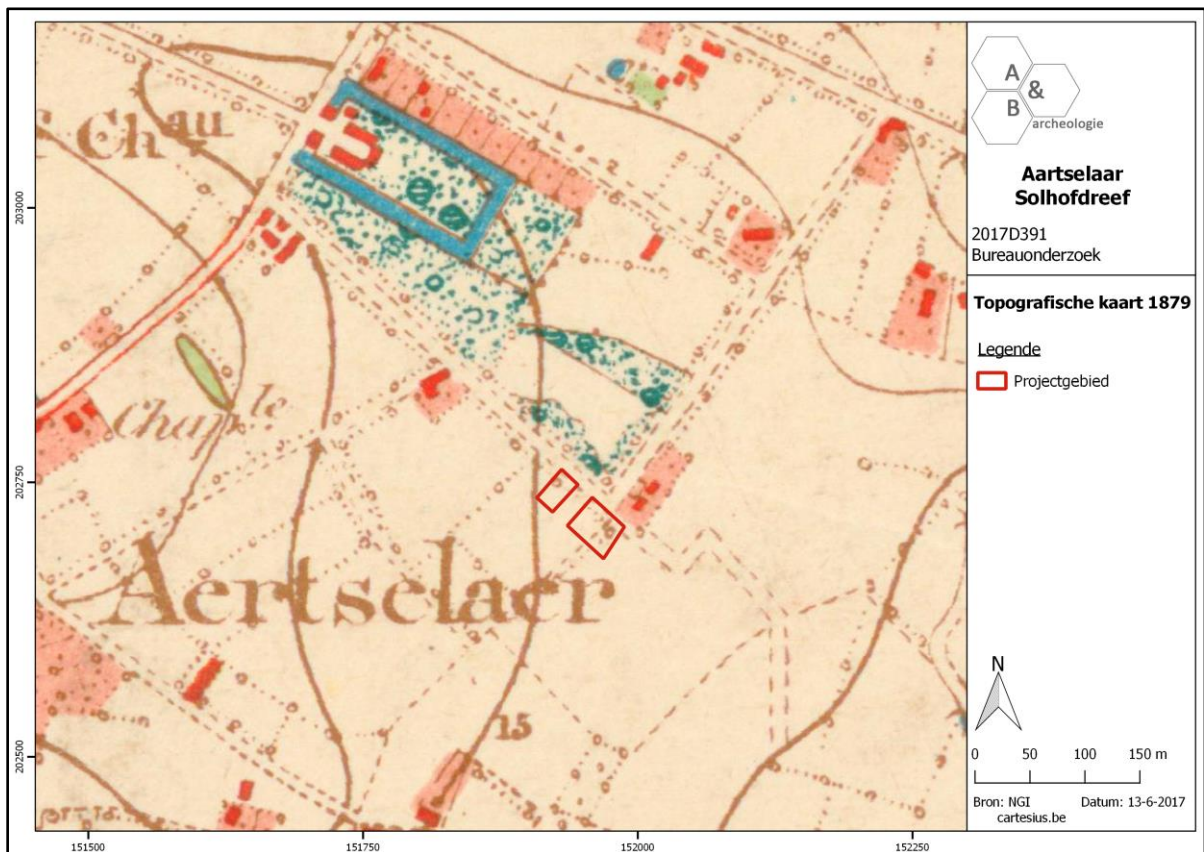
Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

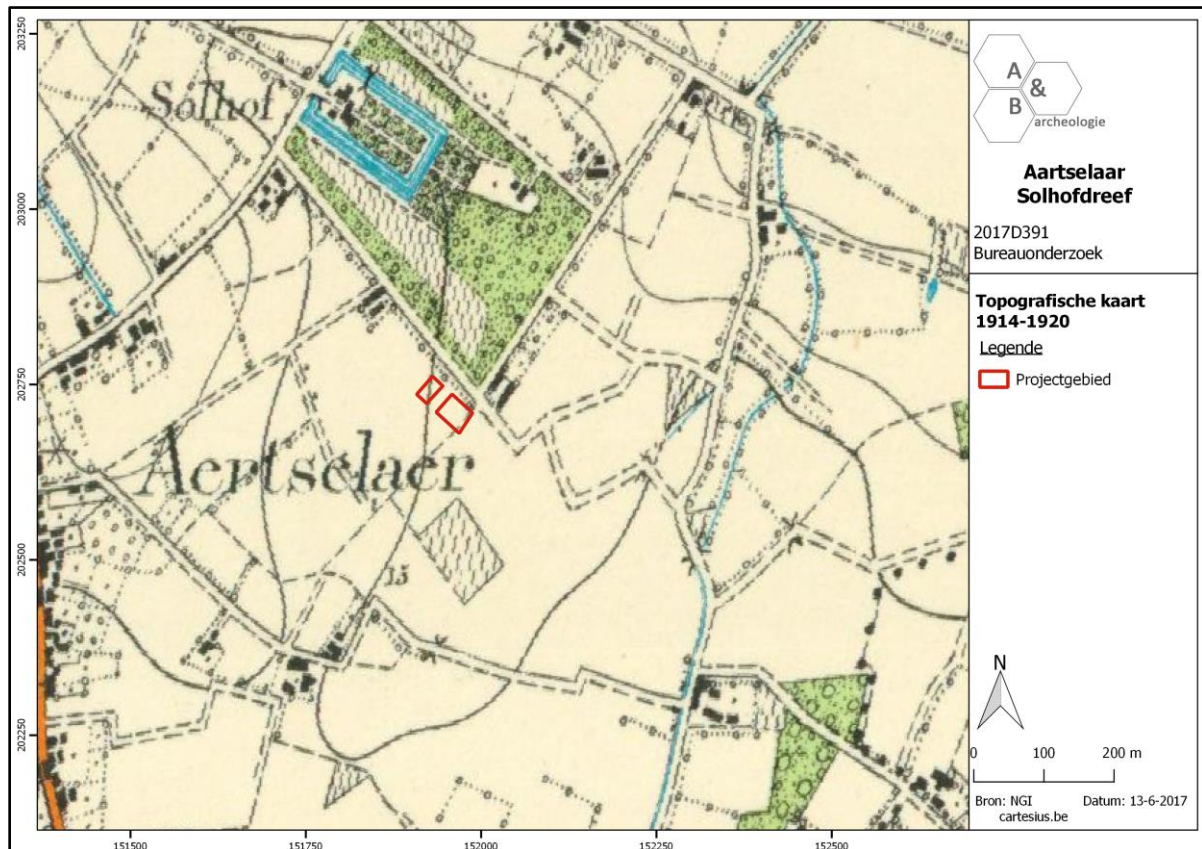
Figuur 18 Bredere uitsnede uit de Popkaart (bron: geopunt.be), met het Solhofkasteel ten noordoosten van de dorpskern.

Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

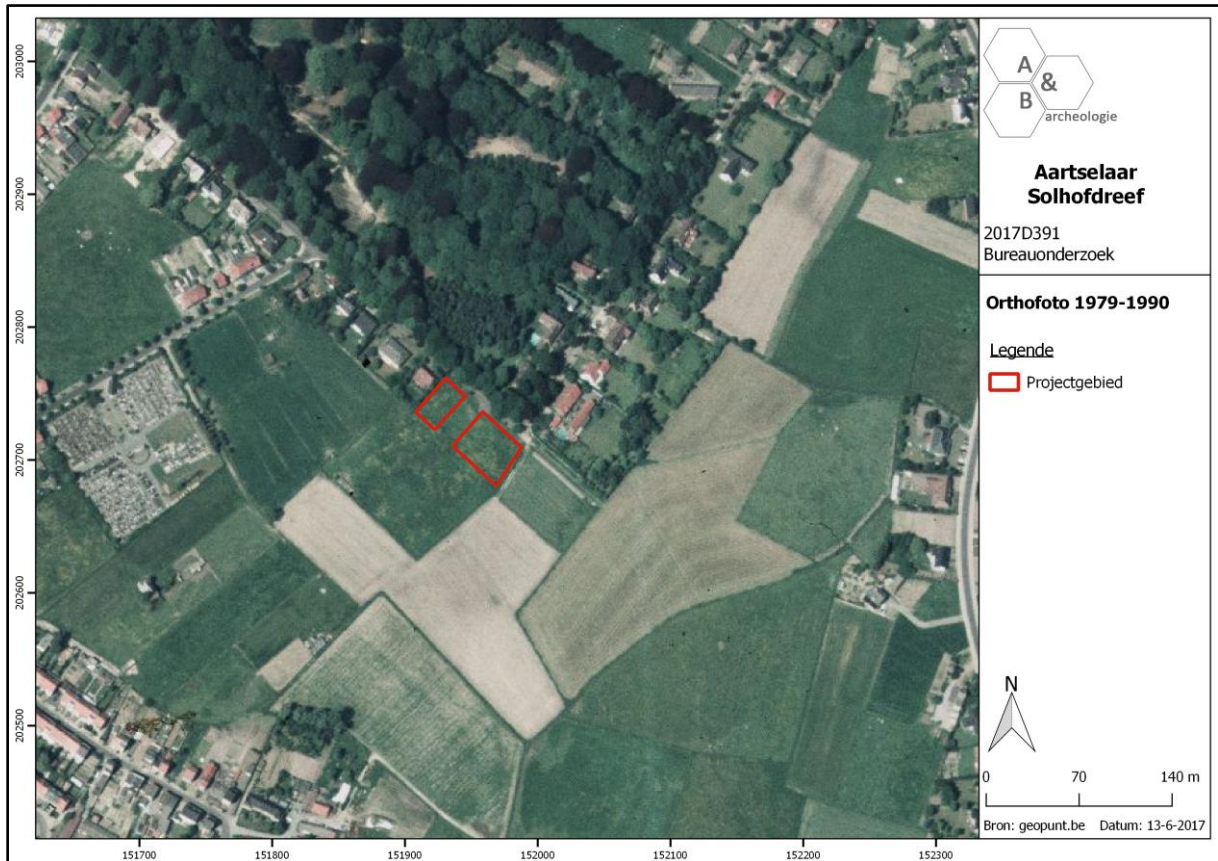
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1914-1920 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, waarvan een selectie hieronder besproken wordt.

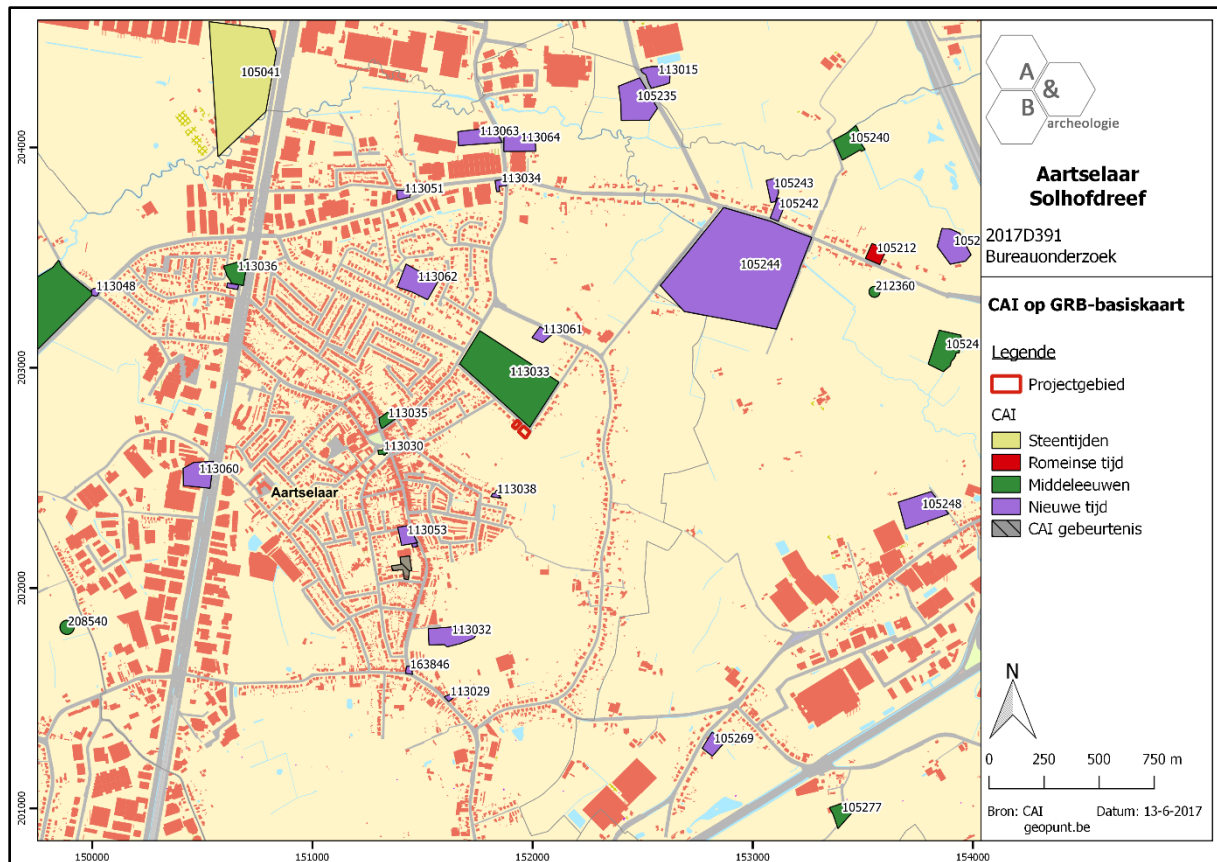
Bewerkte vuurstenen daterend uit het mesolithicum of neolithicum werden in het verleden aangetroffen als losse vondst op CAI Locatie 105041, op de rechteroever van de Grote Struisbeek. Deze locatie bevindt zich zo'n 2km ten noordwesten van het plangebied. Ter hoogte van CAI Locatie 105212, ca. 1,5km ten noordoosten van het plangebied, zou in 1974 door de AVRA een opgraving zijn uitgevoerd, waarbij woonsporen uit de Romeinse periode, talrijke scherven uit de 2de eeuw en ijzerslakken zijn aangetroffen. Dit zijn de enige 2 gekende oudere sites in de nabijheid van het plangebied, de overige gekende locaties kennen allemaal een middeleeuwse of jongere oorsprong. De Romeinse locatie is de enige site in de buurt die effectief archeologisch is onderzocht.

Het Kasteel Solhof wordt aangeduid als CAI Locatie 113033 en wordt omschreven als site die opklimt tot de late middeleeuwen. Het kasteel wordt voor de eerste maal vermeld in 1414 als zetel van de heerlijkheid Heysselaer of Yckele als een lustgoed en twee hoeven (Groote Grippe en Mastboom). Rond 1550 wordt een huis van plaisantie opgericht, meer bepaald 't Hoff van Ysselaer' voorzien van een omgrachting en torens. In de tweede helft van de 16de eeuw wordt de site vergroot en 1748 wordt een nieuw kasteel opgetrokken. Eind 19de eeuw wordt een neoclassicistisch kasteel binnen de rechthoekige gracht gebouwd met een koetshuis en stallen. Een gelijkaardig lusthof, het Groeningenhof (CAI Locatie 105244), bevindt zich ten noordoosten van het Solhof. Dit lusthof gaat minstens terug tot 1421, wanneer er voor het eerst sprake is van een omwaterde hoeve.

CAI Locatie 113035, gelegen aan de Baron van Ertbornstraat 1, betreft het Wolfaertshof. Waarschijnlijk stond hier al een particuliere woning voor 1480, die 1559 door J. Wolfaert werd gekocht. Van 1687 tot 1949 werd het huis ingericht als pastorie, waarna het midden 20ste eeuw werd gerestaureerd en verbouwd tot gemeentehuis, een functie die het op heden nog bekleedt. Net ten zuiden ervan bevindt zich CAI Locatie 113030, de Sint-Leonarduskerk, die dateert uit de late middeleeuwen. Kort voor 1307 wordt een eenvoudige kapel met strooien dak opgericht die eind 15de eeuw wordt herbouwd. In de 16de eeuw wordt het gebouw omwille van oorlogen gebruikt als versterkingen, waarna het in de 17de eeuw werd hersteld. In 19de eeuw werd de kerk vergroot, in 20ste eeuw volgden enkele restauraties. CAI Locaties 113061 (ten noordoosten van het Solhof), 113062 (ten noordwesten van het Solhof), 113038 (ca. 400m ten zuiden van het plangebied) en 113053 (ten zuiden van de Sint-Leonarduskerk) betreffen 18de-eeuwse hoeves. Net ten zuiden van deze laatste hoeve bevindt zich een 18de-eeuwse kapel (CAI Locatie 113054).

Besluitend kan gesteld worden dat de regio rond het plangebied archeologisch nog niet goed gekend is. Er heeft amper 1 archeologische opgraving plaatsgevonden, meer dan 40 jaar geleden. De schaarse gegevens duiden echter aan dat de omgeving van de Grote Struisbeek reeds in de steentijden werd gefrequentieerd, en die ene opgraving toont aan dat er in de Romeinse periode bewoning was in de regio. De overige CAI locaties tonen aan dat het landschap vooral vanaf de late middeleeuwen in gebruik werd genomen, en dat het werd gedomineerd door grotere lusthoven en boerderijen die rondom de kleine dorpskern van Aartselaar waren gelegen. Het gebrek aan

archeologisch onderzoek in de regio zorgt er echter voor dat er maar heel weinig info gekend is hoe het landgebruik en bewoning is geëvolueerd in het verleden.

Figuur 24 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Sinds de oudste beschikbare en betrouwbare kaart, de Ferrariskaart uit ca. 1777, wordt het plangebied aangeduid als landbouwgrond, gelegen binnen een landelijke omgeving met verspreide bebouwing. Dit is tot op heden zo gebleven. In de 2de helft van de 20ste eeuw geraakt de omgeving rond het plangebied meer bebouwd. Het plangebied lijkt de laatste 250 jaar geen diepgaande verstoring te hebben gekend. Er zijn dus geen redenen om aan te nemen dat eventuele archeologische niveaus niet bewaard zullen zijn. Hoe de site er uitzag voor 1777 kon niet achterhaald worden.
- Ten noorden van het plangebied bevindt zich het Solhof, een kasteelsite die teruggaat tot de late middeleeuwen. Het plangebied lijkt echter nooit deel te hebben uitgemaakt van het kasteeldomein.
- De bodemgesteldheid (matig droge tot matig natte zandleemgronden) en de topografische ligging (op een lichte verhevenheid in het landschap, op de overgang naar de hogergelegen cuesta van Boom en niet zo heel ver gelegen van de Grote Struisbeek) kunnen in het verleden aantrekkingspolen geweest zijn voor menselijke aanwezigheid (bewoning, ambachten, begraving).
- De regio rond het plangebied is archeologisch nog niet goed gekend is. Er heeft amper 1 archeologische opgraving plaatsgevonden, meer dan 40 jaar geleden. De schaarse gegevens duiden echter aan dat de omgeving van de Grote Struisbeek reeds in de steentijden werd gefrequentieerd, en die ene opgraving toont aan dat er in de Romeinse periode bewoning was in de regio. De overige CAI locaties tonen aan dat het landschap vooral vanaf de late middeleeuwen in gebruik werd genomen, en dat het werd gedomineerd door grotere lusthoven en boerderijen die rondom de kleine dorpskern van Aartselaar waren gelegen. Het gebrek aan archeologisch onderzoek in de regio zorgt er echter voor dat er maar heel weinig info gekend is hoe het landgebruik en bewoning is geëvolueerd in het verleden.
- Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een zekere archeologische verwachting heeft. Het ontbreken van gekende archeologische sites heeft te maken met het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek in de regio, en betekent niet dat er geen sites (behalve de gekende (post)middeleeuwse indicatoren) aanwezig kunnen zijn. Site(s) uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen zijn, gezien de landschappelijke ligging en bodemgesteldheid, zeker niet uit te sluiten. Er hebben geen gekende diepgaande verstoringen plaatsgevonden op de site. Er zijn geen aanwijzingen voor begraven horizonten op het plangebied, waardoor er geen specifieke verwachting is voor een goedbewaarde steentijdsite.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: de voorafgaande grondwerken om het terrein bouwrijp te maken, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones is nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites. Daarnaast kent het plangebied een zekere archeologische verwachting, gezien de topografische en landschappelijke ligging.

Wanneer de oppervlakte van de geplande werken echter in acht wordt genomen, dan valt op dat dit een hele kleine verkaveling betreft. Het plangebied is opgesplitst in 2 aparte deelzones van 1441 en 680m². De archeologische verwachting betreft voornamelijk landelijke bewoning uit het verleden, die het best kan geëvalueerd worden binnen een breed ruimtelijk kader aangezien dergelijke sites doorgaans gepaard gaan met een kernzone waarrond zich perifere activiteitszones bevonden. De kleine oppervlakte van beide deelzones in acht genomen, lijkt een verder archeologisch vooronderzoek op deze site niet aan te raden. Als er een site aanwezig zou zijn, dan zou deze maar deels worden aangesneden en zou het onderzoek ervan meer vragen oproepen dan beantwoorden. De kosten-baten analyse zou in dit geval negatief uitdraaien. Om die reden wordt er, ondanks het eventuele archeologische potentieel, geen verder onderzoek geadviseerd.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Neen. De laatste 250 jaar was het plangebied steeds in gebruik als landbouwgrond.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Neen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Neen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: de voorafgaande grondwerken om het terrein bouwrijp te maken, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones is nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de topografische ligging en de bodemgesteldheid is de kans op het aantreffen van archeologische sporen niet onwaarschijnlijk.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Aartselaar Solhofdreef, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein bevindt zich ten zuidwesten van de Solhofdreef te Aartselaar (provincie Antwerpen) en is in gebruik als landbouwgrond. Van het betrokken perceel, dat in totaal zo'n 1,12ha groot is, wordt enkel het deel grenzend aan de Solhofdreef verkaveld. Hier worden drie woonkavels ingepland, omschreven als lot 1, 2 en 3. De loten hebben een respectievelijke oppervlakte van 762m², 679m² en 680m². Lot 1 en 2 sluiten aan op elkaar en vormen de zuidoostelijke deelzone, lot 3 vormt de noordwestelijke deelzone. Tussen loten 2 en 3 ligt een open ruimte van 18,53m breed, en ten zuidoosten van lot 1 een open strook van 4,5m breed, die beiden geen deel uitmaken van de verkaveling en dus niet worden ontwikkeld. De totale oppervlakte van de verkaveling betreft 2121m², opgesplitst in 1441m² voor de zuidoostelijke deelzone en 680m² voor de noordwestelijke deelzone.

Sinds de oudste beschikbare en betrouwbare kaart, de Ferrariskaart uit ca. 1777, wordt het plangebied aangeduid als landbouwgrond, gelegen binnen een landelijke omgeving met verspreide bebouwing. Dit is tot op heden zo gebleven. Het plangebied lijkt de laatste 250 jaar geen diepgaande verstoring te hebben gekend. Er zijn dus geen redenen om aan te nemen dat eventuele archeologische niveaus niet bewaard zullen zijn. Hoe de site er uitzag voor 1777 kon niet achterhaald worden. Ten noorden van het plangebied bevindt zich het Solhof, een kasteelsite die teruggaat tot de late middeleeuwen. Het plangebied lijkt echter nooit deel te hebben uitgemaakt van het kasteeldomein. De bodemgesteldheid (matig droge tot matig natte zandleemgronden) en de topografische ligging (op een lichte verhevenheid in het landschap, op de overgang naar de hogergelegen cuesta van Boom en niet zo heel ver gelegen van de Grote Struisbeek) kunnen in het verleden aantrekkingspolen geweest zijn voor menselijke aanwezigheid. De regio rond het plangebied is archeologisch nog niet goed gekend is. Er heeft amper 1 archeologische opgraving plaatsgevonden, meer dan 40 jaar geleden. De schaarse gegevens duiden echter aan dat de omgeving van de Grote Struisbeek reeds in de steentijden werd gefrequentieerd, en die ene opgraving toont aan dat er in de Romeinse periode bewoning was in de regio. De overige CAI locaties tonen aan dat het landschap vooral vanaf de late middeleeuwen in gebruik werd genomen, en dat het werd gedomineerd door grotere lusthoven en boerderijen die rondom de kleine dorpskern van Aartselaar waren gelegen. Het gebrek aan archeologisch onderzoek in de regio zorgt er echter voor dat er maar heel weinig info gekend is hoe het landgebruik en bewoning is geëvolueerd in het verleden.

Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een zekere archeologische verwachting heeft. Het ontbreken van gekende archeologische sites heeft te maken met het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek in de regio, en betekent niet dat er geen sites aanwezig kunnen zijn. Site(s) uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen zijn, gezien de landschappelijke ligging en bodemgesteldheid, zeker niet uit te sluiten.

Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: de voorafgaande grondwerken om het terrein bouwrijp te maken, het optrekken van de woningen, het aanleggen van nutsvoorzieningen en -leidingen en het inrichten van de tuinzones is nefast voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Wanneer de oppervlakte van de geplande werken echter in acht wordt genomen, dan valt op dat dit een hele kleine verkaveling betreft. Het plangebied is opgesplitst in 2 aparte deelzones van 1441 en 680m². De archeologische verwachting betreft voornamelijk landelijke bewoning uit het verleden, die het best kan geëvalueerd worden binnen een breed ruimtelijk kader aangezien dergelijke sites doorgaans gepaard gaan met een kernzone waarrond zich perifere activiteitszones bevonden. De kleine oppervlakte van beide deelzones in acht genomen, lijkt een verder archeologisch vooronderzoek op deze site niet aan te raden. Als er een site aanwezig zou zijn, dan zou deze maar deels worden aangesneden en zou het onderzoek ervan meer vragen oproepen dan beantwoorden. De kosten-baten analyse zou in dit geval negatief uitdraaien. Om die reden wordt er, ondanks het eventuele archeologische potentieel, geen verder onderzoek geadviseerd.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1: Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).	7
Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 3 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 4 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	10
Figuur 5 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)... ..	11
Figuur 6 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	12
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail (bron: geopunt.be).	12
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, meer in detail en met aanduiding van 3 hoogteprofielen (bron: geopunt.be).	13
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	14
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied. De projectie is echter niet nauwkeurig, het plangebied moet ten zuiden van de reeds weergegeven Solhofdreef gesitueerd worden (bron: geopunt.be).	18
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	19
Figuur 16 Bredere uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be), met het Solhofkasteel ten noordoosten van de dorpskern.	19
Figuur 17: Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	20
Figuur 18 Bredere uitsnede uit de Popkaart (bron: geopunt.be), met het Solhofkasteel ten noordoosten van de dorpskern.	20
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	21
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1914-1920 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	22
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	23
Figuur 24 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	25
Bijlage: Verkavelingsplan (bron: initiatiefnemer)	

Gemeente Aartselaar – 1ste afdeling

ONTWERP TOT VERKAVELING IN 3 LOTEN

Aanvraag voor grond gelegen langs de Solhofdreef.
Gekadastrerd sectie C nr. 389 A/deel.

Stedenbouwkundige bestemming
Volgens het vigerend gewestplan gelegen in woongebied.

bebouwingsdichtheid: $10\ 000 \times 3 / \pm 2218 = 13,52$ woningen / ha
occupatie bodem: landbouwgrond
nutsleidingen: elektriciteit, waterleiding, openbare verlichting, telefoon, TV distributie
hoogteverschil: zie plan
afvoer oppervlaktewater: via bestaande riolering
openbaar vervoer: dichtstbijzijnde bushalte aan het te verkavelen perceel op ± 460 m (zie bijlage 2)

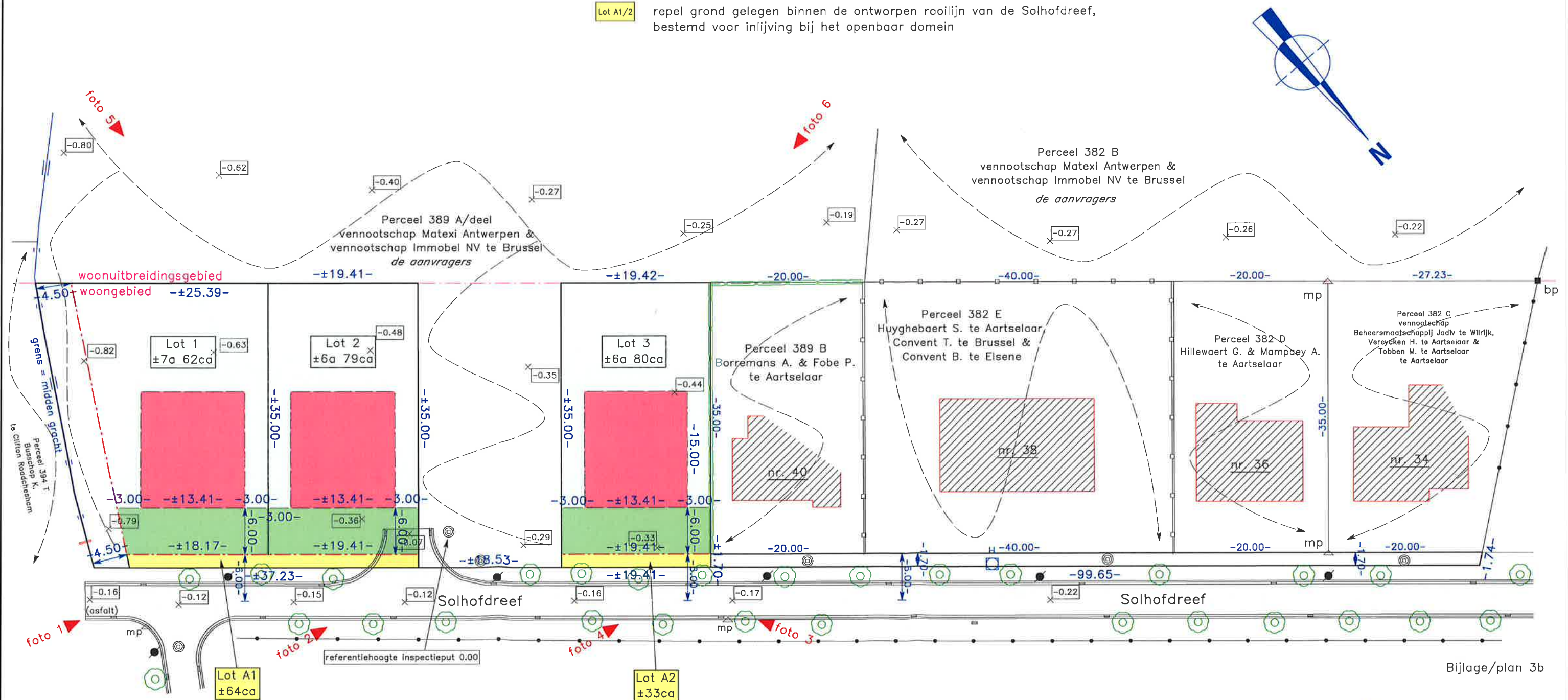
	bestaande gebouwen		inspectieput
	bouwstrook		niveau t.o.v. inspectieput
	bouwvrije voortuinstrook		boom
	tuin		verlichtingspaal
	bestaande verharding		straatkolk
	Lot A1/2		
- repeel grond gelegen binnen de ontworpen rooilijn van de Solhofdreef, bestemd voor inlijving bij het openbaar domein

Dossier 2013.12.05
Mechelen 10/06/2017
landmeter-expert, beëdigd door de Rechtbank
van Eerste Aanleg van Mechelen

bvba @TOPO
Fr. de Merodestraat 111
2800 Mechelen
015/28.60.41
bruno@topomechelen.be

Bruno Mertens
nr. LAN071302

Het verkavelingsplan is opgemaakt op basis van een ingemeten situatieplan.
De definitieve opmeting en afpaling zal gebeuren na goedkeuring van de verkaveling, door de ondergetekende landmeter-expert.

schaal 1/500